

զի այս թուականին՝ Ռոմանոսի Գրիստոփոս (կամ Գրիստափոր) որդին մեռաւ. ուրեմն Յովհաննէ կաթողիկոսի թուովն առ կոստանդին՝ գրուած է 925-931:

Այսպէս կը հասնինք մենք հետագայ հզրակացութեան.

1. — Յովհաննէ կաթողիկոսի ի մէջ բերած դիւանական թղթերը՝ ոչ եթէ յաւելուածներ են, այլ մասն կը կազմեն պատմութեան բնագրին, բայց զըշագրական աղաւաղմանց ենթակայ եղած են:

2. — Հայոց եկեղեցական հեղինակութիւնը, քաղաքականին հետ աշխարհակալութեան ելած՝ ոչ միայն առաւելութիւն մը ձեռք բերած էր Վրաց և Աղուանից նկատմամբ և չէր ստիկ primus inter pares, — ինչպէս կը համարի Գեւորցեր, — այլ նաեւ անոնց իրաւունքներուն եւս տիրանալու փորձեր կ'ընէր:

3. — Հայոց մանր թագաւորները, իրենց իշխանութեան նախանձախնդրութեամբը հաւասարակշռութիւն մը յառաջ բերած էին և իրարու հեղինակութիւնը սահմանափակած. այս պատճառաւ Հայոց կաթողիկոսը միայն կը մնար իբրեւ Հայաստանի ընդհանուր իշխան, մութեան կեդրոն, կապ մը՝ ոչ միայն Հայոց թագաւորին և նախարարներուն, այլ նաեւ Հայոց, Վրաց, Ախիսազաց, Աղուանից իշխաններուն միջեւ:

4. — Հայք և շրջակայ ազգեր ընդհանուր դաշնակցութեան մը կազմակերպութիւնն ունէին, ըրիստոնէական ոգով կապուած, և նախազահ ունենալով Ֆիզան, դիոնը, որմէ կու գային կարեւոր հրահանգները՝ առ թագաւորն Հայոց: Այդ շարժառիթը պէտք չէ մոռնալ՝ երբ Բագրատունեաց շրջանի քաղաքական դէպքերը քննութեան կ'առնուին:

Դժբաղդաբար այնքան սակաւ են, մեր պատմաց մէջ, պաշտօնական հարազատ թղթեր՝ իրենց դարը արտայայտող, — ինչպէս են անոնք՝ զորս Յովհաննէ կաթողիկոս ի մէջ կը բերէ:

Հ. Կ. Տ. ՍԱՀԱՅԵԱՆ

ՆԱԽՆԵԱՑ ՆՈՐ ԾԱԾԿԱՆՈՒՆ ՄԸ

Մեր Ս. Ղազարու մատենադարանին թիւ 1371 տաղարանին վերջին էջին մէջ՝ հետեւեալ նոտրագիր յիշատակարանը կ'ընթեռնունք. « Ասացաւ սակաւ բանս ուսեմն մեղաւոր և անարժան ծառայէ կաֆացի ԴնՏ. ԺՃՌ. ԷՀԻ. ԲՄՍ. ԶՈՑ. Է՝ ԹՎԻՆ ՌՂԶ (1647) »: Յիշատակարանս կցուած է տաղի մը՝ որ սա խորագրին ունի. « Ուսեմն մեղաւորի ասացեալ ըստ իւր անձին »: և կը սկսի « Խնայեա՛ մարդասէր Աստուած », և այլն. և տաղիս տուններուն սկզբնատառերը կը յօդին. « Խայիկ անարժանի երգ ». այս լոյս կու տայ մեզ՝ թէ վերոյիշեալ ԴնՏ... և այլն. ծածկանունը պէտք է խայիկ ընթեռնուլ, բայց թէ ինչպէս:

— Այդ տառերը ԴնՏ՝ իբր թուանշաններ պէտք է նկատուի. Դ = 4. Ն = 400. Տ = 4000. (միաւոր, հարիւրաւոր, հազարաւոր), երկրորդը՝ Ժ = 10, Ժ = 100, Ռ = 1000. (տասնաւոր, հարիւրաւոր, հազարաւոր), և այլն: Ինչպէս կը տեսնուի՝ նախորդին մէջ կը պակսի Էին տասնաւորը որ է 40 = Խ. երկրորդին մէջ 10 միաւորը որ է 1 = Ա, երրորդին մէջ 7ին հարիւրաւորը 700 = Զ, չորրորդին 2ին տասնաւորը 20 = Ի, հինգերորդին 6ին տասնաւորը 6 = Կ. պակսած տառերը իրարու կցելով՝ կ'ունենանք « ԽԱԶԻԿ » անունը:

Հ. Մ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ